

D. 3.
SPECIMEN ACADEMICUM;
CONTINENS
OBSERVATIONES QUASDAM
CIRCA
METHODUM,
IN
JUVENTUTE INSTITUENDA
A
VETERIBUS RECEPTAM,

QUOD

CONSENS. AMPL. FACULT. PHILOSOPH. IN REG. AD
AURAM ATHENÆO,

SUB PRÆSIDIO

MAG. JOHANNIS BILMARK,

HISTOR. ET PHIL. PRACT. PROFESS. REG. ORD.

Publice ventilandam sistit

ISAACUS FORSELIUS,

Stip. Reg. Satacund.

In AUDITORIO MAJORI Die XXI Junii
An. MDCCCLXXX.

H. P. M. C.

ABOÆ,

Impressum apud Viduam Reg. Acad. Typ. J. C. FRENCKELL.

VIRO Admodum Reverendo atque Præclarissimo,
D: no GUSTAVO ALLENIO,
Ecclesiarum Cangafalaensium Antistiti meritissimo, Con-
tractusque adjacentis Præposito gravissimo,

VIRO Plurimum Reverendo atque Præclarissimo,
D: no LAURENTIO FORSELIO,
Pastori Ecclesiarum Ruovesiensium vigilantissimo,

PATRUIS PROPENSISSIMIS.

Quanta sint beneficia, quibus me nullo non tempore cum-
mularis, quanta candidissima cordis mei affectio, ex-
ponere nec possum nec audeo. In tesseram animi gratissimi,
quo eadem jugitur servabo, specimen hocce exercitii causa
editum Vobis, FAUTORES BENIGNISSIMI, offero, enixe orans,
ut benigne illud excipiat. Summum Rerum Moderatorem,
ut diutissime vos salvos atque incolumes vivere jubeat, im-
plorare ac obtestari non desinam, ad cineres usque per-
mansurus

NOMINUM VESTRORUM

Cultor humillimus
ISAACUS FORSELIUS.

Dygdådla Fru
ANNA MARIA FORSELIA,
FÖDD TACKOU.

Min Guldesta Mor.

Jag dynas mig tiffälle at wisa den barnsliga årkänsla, jag hårtills endast inneslutit i mit sinnes gjömmor: men håpen öfwer min ofbrändghet at kunna affslindra de i mit hjärta djupt inskrefne skuldighets känslor, och gifwa något wärfeligt wedermåle deraf; finner jag mig föranklän at eufaldigt tolka min Å. Moders förtjenst och min förbindelse. Ett mer än Moderliga hjärtelag, Er omsorg at böja mit sinne til dygd, ja, Eder osparada möda och kostnad I användt på mig, äfwen af Eder endaste, så wäl för, som sedan Förhyuen genom min Faders dödliga fränfälle lemnat mig tillika med samteliga minna Enskon i et wärnlöst tilstånd, just wid den ålder då wi som bäst tarfwat en ömsint Far, ser och känner jag neg, men ord brista at ådaga lägga dese känslor. Det bdr dock ej öra mig, då jag öger den lyckan, at Eder huldhet kan försätra mig, det I upragen wiljan för gjärningen. Det enda jag kan, och det jag aldrig skal underlåta, är, at til Höghden upfända trägna suckar för Eder ouphärliga wägång: Den Högste årsätte Eder godhet med en rundelig wälfignelse! Han mildre Edra öden! förlänge Eder lifstid! gjbre Edra dagar i Eder ålderdom nöjde! och när de ändteligen efter Allmagts beslut nådt sin fullbordan, hågne Eder med en ewigwarande Sällhet! det buffar af et upriktigt barnsligt hjärta, den som til stöftet med all sonlig wördnad framhårdar at wara

Min Guldesta Mors

Edmjukt-lydigste Son
ISAAC FORSELIUS.

§. I.

Quum multi, iidemque ingenio atque iudicio praestantes, viri varia educationis liberorum systemata, principiis Psychologicis, moralibus & politicis convenientia, recentiori praesertim aëvo in publicam emiserint lucem; haud pauci forte mirabuntur, quo antiquitatis instinctu percipi juventutis institutionem, a veteribus receptam atque usitatam, polito huic seculo explicare velimus. Sed mirari desinet quisquis rem tanti momenti iusta mentis acie perpenderit: licet enim in veterum scriptis ea rationum firmata, quæ in recentiorum libris passim emicant, non animadvertamus; occurrunt tamen in illis præcepta quædam atque instituta, multiplici experientia congrua; quæ cum in praxi utramque faciant paginam, a nobis non profus sunt negligenda, quamvis a multis pro obsoletis habeantur. Sicut enim pater familias rem suam domesticam emendatam vel promotam cupiens, minus consulit auctores gravissimos, qui prolixa condiderunt systemata Oeconomica, quam potius homines rure natos & educatos, qui experientiam sequuntur magistrum; ita etiam in aliis rebus practicis, quorsum imprimis proba juventutis educatio pertinet, canos non spernamus magistros, quamvis in ipsorum disciplina quædam subinde occurrant, quæ nimis rigida videntur, adeoque ab indulgentia nostri aevi longe remota. Esto enim, quod veteres in rationibus adferendis atque in illo educationis apparatu, qui nunc requiritur, recentiori-

tioribus fuerint inferiores, sua tamen constantia ad eandem pervenerunt metam, & si discipulos suos, minori omnigenæ eruditionis suppellectili instructos, e scholis suis dimiserint, id quod litterarum conditioni, qualis antiquissimis fuit temporibus, tribuendum erit, alumnos tamen e pulvere scholastico in scenam mundi produxerunt probos, patriæ amantes, civibus inservientes, nec non in rebus gerendis prudentes, solertes atque diligentes. Unde facis videt cordatus Lector, disquisitionem de methodo, in juventute instituenda a veteribus recepta, ne nostro quidem ævo sine omni fructu futuram.

§. II.

Uti exploratio cum ingenii tum inclinationis connata puerorum utilissima, imo necessaria plane iis est, qui ad bonam frugem eosdem perducere volunt; ita præcipua omnino veterum, qui institutionis molestias in se susceperunt, cura fuit, ut illos primum explorarent juvenes, qui se in ipsorum tradere vellent disciplinam, attente considerando illas corporis notas, quæ animorum solent esse indices. De PYTHAGORA legimus, quod adolescentes, qui litteris initiari cuperent, non solum lineamenti corporis, sed & toto faciei & corporis habitu consideraret, recepturus eos, qui ipsi probarentur, cæteros autem repudiaturus. Nec frustra plane præliminare hoc officium in se recepit. Quamvis enim nemo omnino negare possit, miros admodum esse mentis humanæ recessus, adeo ut quo magis in eos penetrare annitamur, eo magis ipsa veluti refugiat atque intentæ aciei nostræ sese subducatur; tantum tamen abest, ut latentes animi propensiones nulla sagacitate humana indagari possint, ut porius signa adsint probabilia, quæ non temere sollicitiam nostram destituunt, si debitam adhibeamus sollicitudinem. Qui

enim ista despicit, quem intendisse existimat finem sapientissimum Creatorem, qui hominum imprimis facies tam sapienter formavit, ut quamvis omnibus easdem concesserit partes, eodem situ ac ordine dispositas, tanta tamen arte eas distinxerit, ut tot hominum myriades solo etiam vultu internosci possint, atque instar prodigii habeatur, si bini homines ejusdem per omnia forma reperiantur? Cum contra diversa plane reliquorum animalium sit ratio; in una vulpe omnes videmus, in uno leone omnium formas conspiciere licet; at solum genus humanum tot præ se fert formas, quot sunt homines. An vero frustra hominum facies tam provide destinxerit? Nonne præter alia etiam hoc Eum intendisse credamus, ut tam diversa lineamenta vultuum essent certa occultarum inclinationum indicia? Ita veteribus, prudentissimis sapientiæ magistris, visum fuit. Nec tamen in externis signis substiterunt iidem, quin potius, ne in re tantæ momenti circumvenirentur, juvenes etiam ipso actu probe explorarunt, per tempus aliquantulum eos in scholas suas recipientes, & variis modis eos exercentes, ut indolem eorum indagarent penitus. Et tunc quidem quos ingenio tardos, moribusque intractabiles experti sunt, statim, ne plus temporis frustra tereretur, dimiserunt, id quod de Zenone Philosopho testatur Laërtius. Hac explorandi ratio, ut priori firmior ac solidior Ciceroni etiam placet; quamobrem characteres felicitis futuri oratoris, ex experimentis deductos exponit, juxta quos non solum Eloquentiæ Magistri discipulos, animum ad hoc studium applicaturos, sed & hi ipsi sese explorare possent. Ex quibus omnibus colligere licet, quod singulis olim juvenibus non contigerit, eruditionis adire Corintham.

Deinde veteribus admodum solemne fuit, pueros
ejus demum cunque essent conditionis, modo scientiis
addiscendis habiles putarentur, in publicas mittere scho-
las, ut ibidem prima industræ tirocinia ponerent. Non
civium modo filii ad publicas hæc eruditionis ac vir-
tutum officinas mittebantur, sed principes etiam a di-
gnitate suprema, cui per natiuitatis iura destinabantur,
alienum non putarunt, in ludis hæc litterariis quosdam
ætatis annos ante transigere, quam in orbis lucem pro-
dissent. Sic de Persarum Rege CYRO, qui Monarchiam
a Medis ad Persas transtulit, memoriæ prodit XENOPHON,
quod a Patre CAMBYSE, Rege Persarum, in disciplinam
eorundem scholasticam traditus fuerit, & quod hinc e-
vocatus ab avo materno ASTYAGE, Medorum Rege, ut
hujus populi mores spectaret; post brevem autem in avi
sui aula commorationem ex mandato patris domum re-
versus filium laborum scholasticorum redintegraverit. Ex
hoc æque ac aliis exemplis, quorum plena est antiqua
historia, discimus, quod publicam institutionem, cui præ-
erant viri eruditionis gloria clari, privatæ haud incon-
sulto anteposuerint veteres. Non equidem ignoramus,
quod publicæ filiorum institutioni varia obijciant incom-
moda hujus olores; inter alia contendentes, quod in
magna juvenum frequentia inolecant etiam varia vitia;
hoc vero sicut præfracte non negamus, ita vicissim quæ-
rere licet: ubinam locorum inveniantur illa innocentæ
propugnacula, intra quæ tata hospitatur adolescentia a
quibusvis vitiorum illecebris? Frustra omnino memo-
rantur privati lares; siquidem multiplex ac fida experi-
entia doceat, quod in opulentiorum ac procerum, & hi
quidem sunt imprimis qui disciplinam horrent Schola-
rum publicarum, conviviis, liberis nimis conversati-
bus,

) 9 (

bus, in domesticorum ministeriis multa, quæ reprehensione digna sunt, contingant; quæ exempla morbo quovis epidemico sunt perniciosiora. *Fit ex his consuetudo, inquit Quintilianus, deinde natura. Discunt hæc miseri, antequam sciant vitia esse; inde soluti ac fluentes non accipiunt e scholis mala ista, sed in scholas adferunt (a).* Quum itaque nemo sine vitiis nascatur, nec ullus sine crimine vivat, ille cæteris est felicior habendus, qui minimis urgetur; quo quidem intuitu commendationem merentur scholæ publicæ, ubi quilibet alumnus, qui a virtutis tramite declinat, vel debitam diligentiam intermittit, notatur & ita exhibetur, ut cæteri sodales talem sua indignum judicent amicitia, quod gravissimam pœnam, nisi præfractæ omnino fuerit frontis, censerebit. Præterea Principes ac Procerum filii vident, se in scholis publicis cingi corona juvenum, ratione ætatis, virium atque industrie ferme æqualium, vident, palmam in medio positam, eandemque non nisi labore, virtute atque eruditione obtinendam. Quare dum sequenti tempore vel solis vel iisdem proximis honoribus admoventur, miminerint necesse est, sese hominibus liberis, non natura servis, imperare, nec viri facti ipsos dedignabuntur, quos propter industriam ac virtutem coluerunt pueri, & qui partim exemplis, partim monitis ipsos excitarunt, ut propositum stadium alacriter decurrerent.

(a) Vid. Institut. Orator. Lib. 1. C. 2. p. 11.

§. IV.

Præterea quum homines, sibi solis relictæ, præsertim quamdiu sanguis in juvenilibus adhuc ebullit venis, imaginationis suæ ludibriis nimium indulgeant, atque media attente speculentur, quibus vel petulantia acrimonia

am

am effundant vel libidinis æstum extinguant; hinc veteres filiis suis plerumque adjunxerunt probum atque hominem, qui ipsos, in vitia forte ruituros, oportune retineret; satis gnari, magnam peccatorum partem tolli, si in vitia proclivibus assiduus adsit testis, sub quo ita viverent, quasi nil loquerentur nisi ipso audiente, & nil agerent, nisi ipso spectante ac probante. Huc pertinent ea, quæ de priscis Romanis refert auctor libri *de causis corruptæ eloquentiæ*: scilicet suus cuique filius ex casta parente natus, non in cella emæ nutricis, sed in gremio ac sinu matris educabatur, cujus præcipua laus erat, tueri domum & inservire liberis. Eligebatur autem aliqua major natu propinqua, cujus probatis spectatisque moribus omnis cujuspiam familiæ suboles committeretur, coram qua neque dicere fas erat, quod turpe dictu, nec facere, quod inhonestum factu videretur: ac non studia modo curasque, sed remissiones etiam lususque puerorum sanctitate quadam ac verecundia temperabat (a). Alii rursus parentes, quibus vel nulla suppetebat occasio, filios in publicas mittendi scholas, vel qui parum torte consultum hoc duxerunt, his eligebant Philosophum quendam eruditione non minus quam virtute conspicuum, quem in suam familiam, non pro temporaria quadam opera sed perpetim adoptabant, cujus institutione in scientiis nec non inspectione in vita atque exercitiis liberalibus filius juvenis quotidie utebatur, & per totum vitæ tempus haud secus ac alterum parentem & Consiliarium prudentissimum sibi addictissimum habebat. His officiorum partibus apud Telemachum Mentor, apud Pyrrhum, Achillis filium, Phoenix, apud Epaminondam Thebanum Lysis Tarentinus, Philosophus Pythagoræus, olim functi fuisse perhibentur. Alii vicissim Parentes filios, quorum erecta indoles haud nee gloria inde a cunis promittere videbatur, viris præstantissimis ac rerum domi forisque gestarum gloria clari-

mis adoptandos ambitiose tradiderunt, horum præceptis, sed magis adhuc exemplis, in ardua scientiarum ac virtutum semita, quæ ad amplissimos ducit honores, quotidie profecturos.

(a) Cap. XXVIII.

§. V.

In commendationem institutionis, a veteribus receptæ, hoc etiam referri debet, quod scholarum alumni, non pro arbitrio aut ex levibus parentum consiliis ex his, quibus adscripti fuerunt, officinis evolare potuerint, sed publica auctoritate, quæ nullam admittit dispensationem, graviter sancitum fuerit, ut filii in singulis, in quas scholæ dispersitæ erant, classibus per aliquot commorarentur annos, immo in qualibet tamdiu subsisterent, donec in aliam superiorem transferri meruissent. Ita de CYRO, supra memorato, refert XENOPHON, quod e schola Persica aliquamdiu dimissus ad Aulam Regis Medorum accesserit, & quod ibidem satis utiliter tempus in variis exercitiis, in patria sua tunc partim ignotis partim minus adhuc usitatis, collocaverit. At quamvis & ASTYAGES & totus Aulicorum Ordo Principem tam excellæ indolis & raræ admodum spei diutius retinere cuperent, Pater tamen CAMBYSES post annum spatium revocavit filium, ut, qui supererat, studiorum cursum absolveret. Et quum jam prætextatus esset tantumque suo ingenio & sua industria in scientiis ac virtutibus profecisset, quantum natalium ac generis splendore cæteros superabat, in classem adolescentium promotus fuit, in qua per decem annos sese deinceps exercuit. Nec talem moram censuerunt veteres esse supervacaneam. Quamvis enim dotes suas inæqualiter inter homines, quos æquales fecit, distribuat

sribuat natura, adeo ut nonnulli juvenes celerrime & absque ullo molestiae sensu capiant ea, quae ipsis proponuntur, nec tam studere, quam potius reminisci videantur, dum alii contra omnes attentionis nervos, ut levia etiam percipiant argumenta, intendere necessum habent; attamen praecocia ingenia diuturnitatem raro ferunt, in quosvis abusus facile proclivia, praesertim si ista sibi ipsis relinquuntur aetate, qua affectus, adhuc aestuantes, sedatae rationis imperio parere dedignantur. Natura enim nunquam saltum facit. Sicut igitur inter florem & fructum requiritur temporis spatium, ut hic maturescat; ita si quis DEO, patriae, sibi & aliis aliquando inservire velit, consistentia quaedam tam animo quam corpori erit inducenda, atque studia litterarum sunt maturanda potius, quam festinanda; quod rectius vix fiet, quam si ad veterum morem juvenes e scholis publicis implumes non evolent.

§. VI.

Nec reticere nos possumus, qui cum TACITO (*a*) *virtutem praeipuum hominis bonum esse existimamus*, quin inter praecelara veterum instituta scholastica referamus, quod juvenes in ludis eorum litterariis ita erudierentur & exercerentur in virtutibus, ut apud nos in scientiis, atque ita non scholae sed vitae didicerint. Qua quidem in re imprimis celebres fuerunt veteres Persarum, non illi luxus ac voluptatum nepotes, quos ALEXANDER MAGNUS debellavit, sed majores eorum. Summa autem doctrinae Persicae huc redibat, ut ab infantia discerent pueri, DEUM colere, exercere justitiam erga omnes, liberalitatem erga egenos, generositatem erga devictos & inimicos, animum gratum erga benefactores, imprimis erga parentes & praecceptores, in utraque fortuna essent constantes,

vicia autem, ut angve ac peste pejora, sollicitè effugerent. An autem hæc morum disciplina diuturna fuerit, jure dubitamus; quamvis enim CYRUS optimam habuerit educationem, parem tamen liberis suis non impertivit, quibus nimium indulfit, atque ita tam ipsis quam suo imperio exitium improvidus paravit. Veterem illam instituendi rationem in Græcia secutus videtur SOCRATES, de quo igitur magnifice prædicat CICERO (b), quod sapientiam de celo devocaverit, & eandem in urbibus, in villis & rure collocaverit. At qui ipsum excipiebant Philosophi de virtutum notionibus tradendis magis, quam de juvenibus in illis exercendis solliciti fuerunt, & ingenii gloriolam in mustaceo quærentes, virtutes & vicia eisdem ferme coloribus pingebant, & sic paradoxis sententiis illos confundebant, quos ad meliorem perducere debebant frugem. Unde factum, ut antiquiores Græci, vitiorum ignari, virtutibus præstarent posteris suis, virtutum notione eruditissimis. Eadem forte ratio fuit Romanorum; cecinit enim HORATIUS:

*Ætas parentum pejor avis tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosorem (c).*

(a) Lib. IV. Hist. Cap. XVII. (b) Lib. V. Tuscul. Cap. IV. (c) Lib. III. Carm. Od. VI.

§. VII.

Objici imprimis solet veteribus, quod in liberorum educatione adeo fuerint rigidi, ut æquitatis plerumque, subinde etiam humanitatis, limites transgressi sint: & sane gravitatis tam parentum, quam præceptorum plura apud veteres occurrunt argumenta, quam intempestiva indul-

indulgentiæ; quod tamen genio seculorum, quibus illi vixerunt, potissimum erit tribuendum. Sicut enim ipsi parentes & institutores rigidiori disciplina inde a teneris advefacti erant, majoremque ætatis partem in militia, quæ exactissimam legum observantiam postulat, transegerant; ita etiam liberos suos ita educari voluerunt, ut schola esset veluti quædam militiae futuræ imago; probe gnari, quod filius, qui parentibus & præceptoribus tergiversari audet puer, Imperatoris jussa adultior factus vel eludat, vel ea, qua par est, diligentia ac industria non exsequatur. Hinc PLUTARCHUS: *Adolescentes Lacedæmonii edocebantur imperium pati, non magistratum solum, sed etiam parentum, magistratum & quorumvis ætate majorum. Existimaverat quippe Lycurgus, satius esse Reipublicæ habere cives ad parendum bene institutos & promptos, quam magistratus ad imperandum idoneos (a).* Hinc magistri in alumnos, suæ fidei ac institutioni commissos & ad eruditionem ac mores formandos, simul præceptis ac ferulis usi sunt, absentiam culpofam, negligentiam & quamcunque aliam officiorum intermissionem eodem ferme rigore ac graviora punientes flagitia; quale animadversionis genus parentes non solum tulerunt sed & probarunt; quorum multi nullos potius filios, quam ad exactissimam disciplinam non formatos, desiderarunt. Quorum rigorem sicut nemo probabit, ita nec ullus cordatus feret illam, quæ plerumque hodie regnat, molliem & indulgentiam, dum sæpe in juvenibus non queritur an probi sint & bene morati, ut potius quam in omni vitæ genere sint elegantes.

(a) PLUTARCH, in LYCURG, Tom. I. p. m. 50.

§. VIII.

Quod ad scientias attinet, in quibus pueri antiquissimis temporibus erudiebantur, notandum est, quod studiis sic dictis humanioribus, quorum Jus naturæ & civile, Ethica, Politica & quæ hisce facem præfert, Historia, nec non Eloquentia referebantur, operam præcipue impenderint; studia autem mere speculativa nec plane neglexerint nec tamen ut sibi in vita communi admodum profutura tractaverint; per hæc solummodo exploraturi, quantum ingenii sui acies valeret. Scilicet quum pleraque veteres respUBLICÆ quoad modum imperium administrandi fuerint vel Aristocraticæ vel Democraticæ, & quilibet civis in iisdem per meritorum gradus ad amplissimos ascendere potuerit honores; igitur cæteris præferabatur, qui tam egregiis factis quam mascula Eloquentia emineret. Poëtæ etiam, horumque imprimis coryphæum HOMERUM sedulo legebant & carmina eorum, quæ non minus præcepta moralia, quam canora dictio commendabant, memoriæ alte imprimebant. Dum contra hæc mollitiei nostri avi minus conveniunt studia, quippe quæ dum hinc facultatum nostrarum defectus, illinc officia DEO, nobis ipsis & aliis jugiter præstanda, nec non præmia virtutum & pœnas vitiorum exponunt, continuas illas delectationes, quibus se solummodo destinatos esse existimant albæ gallinæ filii, iterum iterumque interrumpunt, eademque vel negligunt, vel temporis tantum fallendi causâ legunt. Huc pertinent ea, quæ adfert Cel. FONTENELLE: *La Philosophie est en elle-meme une chose admirable, & qui peut être fort utile aux hommes; mais parce qu' elle les incommoderoit, si elle se mêloit de leurs affaires, & si elle demeureroit auprès d' eux à régler leur passions, ils l' ont envoyée dans le ciel arranger les planetes & en mesurer les mouvemens (a).*

(a) Vid. Les Dialogues des morts IV. p. 13.

§. IX.

In disciplinis denique proponendis methodo imprimis Erotematica, ut ingenii discendum convenientissima, utebantur veteres. Rescinduntur quippe per eam omnia, quæ ad ipsam rem nil faciunt, & certior redditur is, cui institutionis cura commissa est, quantum quisque ex illis, quæ dicta fuerunt, perciperit, adeoque ea, quæ desiderari adhuc videntur, supplere potest; ita ut nihil impediatur, quin discipuli ad liquidam rei veritatem perveniant. Hac methode inter celebres Græciæ Philolophos imprimis usus fuit SOCRATES, quæ proinde etiam dicta fuit *Socratica*. Ille enim quotidie in foro versans conversationi civium in disciplinis proficere aventium, intererat, eosque & interrogando & laudando sensim veritatis lumine victos ad suam sententiam & in veritatis semitam perducebat. Adhibebant præterea veteres hanc præcipue instituendi rationem, quia in magna discipulorum frequentia maxima reperitur ingeniorum varietas, quibus tamen singulis per quæstiones & responsiones consulitur. Insuper cum ea sit juventutis conditio, ut omnia uno intuitu & sententia semel audita non ita percipiat, ut nulla amplius institutione indigeat, sed sæpe contingat, ut quod verum tamen est, discendo quasi deducat, veteres Philolophi repetitionem maxime necessariam esse censuerunt; quamobrem etiam non minus scientiarum compendiis, quam repetitioni diligenter studuerunt. Quæ his adhuc addi possent observationes, quum in praxi minus sint utiles, consulto præterimus, opellæque jam imponimus finem.

S. D. G.

